2. október 2024

Helga Jónsdóttir

Þróun barnabóta
Markmið og breytingar á kerfinu

Stjórnarráð Íslands
Fjármála- og efnahagsráðuneytið

Barnabætur á Íslandi

Á 40 árum hefur kerfi barnabóta tekið nokkrum breytingum frá því að vera blanda af **ótekjutengdum stuðningi** og **tekjutengdum** í að vera **nær alfarið tekjutengt frá 1998.**

Með þeirri breytingu og ýmsum öðrum sem á eftir komu voru barnabætur hugsaðar sem **sérstakur stuðningur við tekjulægri fjölskyldur** í stað þess að þær væru almennar tilfærslur til allra barnafjölskyldna óháð efnahag.

Kerfi barnabóta hér á landi er í **grundvallaratriðum ólíkt kerfi annarra Norðurlandaþjóða** en þar eru barnabætur almennt ótekjutengdar og greiddar til allra barnafjölskyldna.

Hér miðar kerfið að því að beina bótunum þangað sem þörfin er mest, eða núna í seinni tíma, beina bótunum þangað sem þörf þykir hverju sinni.

Einstaklingar
Barnabætur með hverju barni: 489.000
Viðbót með hverju barni yngra en 7 ára: 130.000
4% skerðingar við 5,5 m.kr
Sambúðarfólk
Barnabætur með hverju barni 328.000
Viðbót með hverju barni yngra en 7 ára: 130.000
4% skerðingar við 11,0 m.kr

Í álagningu 2024 hefði ótekjutengt barnabótakerfi kostað 34 ma.kr. Núverandi kerfi er því um 60% af því.

Breytingar á viðmiðum barnabóta

2019

Fjárhæðir hækkaðar um 5,0%. Skerðingarmörkum skipt í efri og neðri skerðingarmörk þar sem neðri skerðingarmörk eru 24,1% hærri en skerðingarmörk fyrra árs. Skerðingarhlutföll hækkuð í efri skerðingarmörkum

15,8 ma.kr.

2020

Skerðingarmörk hækkuð um 8,3%. 3 ma.kr. sérstakur barnabótaauki til foreldra vegna allra barna

15,9 ma.kr.

2021

Skerðingarmörk hækkuð um 8,0%. 1,6 ma.kr. í sérstakan barnabótaauka til foreldra sem fá tekjutengdar barnabætur

15,7 ma.kr.

2022

Neðri skerðingarmörk hækkuð um 8%, efri skerðingarmörkin um 12% og fjárhæðir bóta hækkaðar um 5,5%-5,8%.

17,2 ma.kr.

2023

Skerðingarmörk hækkuð um 4%. Fjárhæð til einstæðra hækkuð um 4%

15,2 ma.kr.

2024

Skerðingarmörk hækkuð um 16%. Fjárhæð bóta hækkaðar um 11%

19,7 ma.kr.

Samanburður við Norðurlönd

Barnabætur lægri, en kostnaður við að vera með barn/börn á leikskóla er lægri

Public expenditure on family benefits by type of expenditure, in per cent of GDP, 2019 and latest available

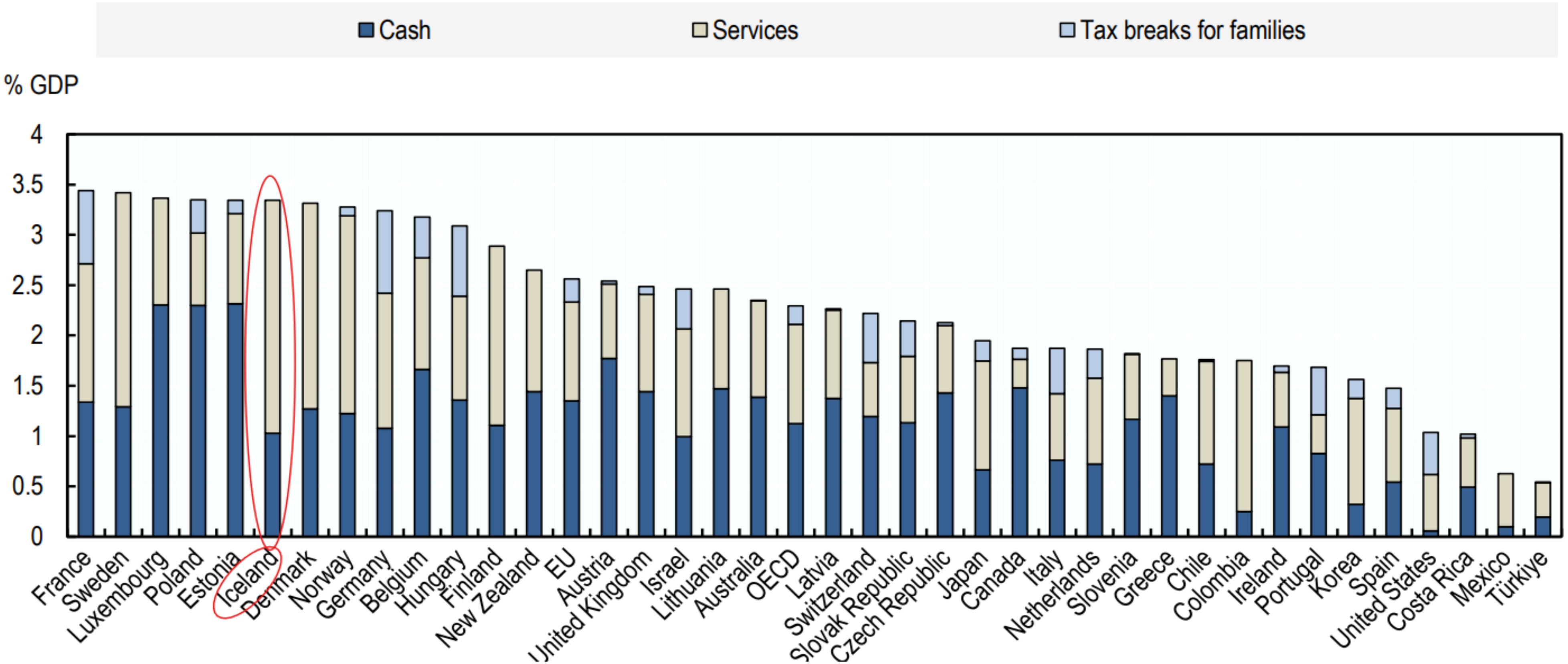

Söguleg þróun útgjalda til barnabóta, í m.kr

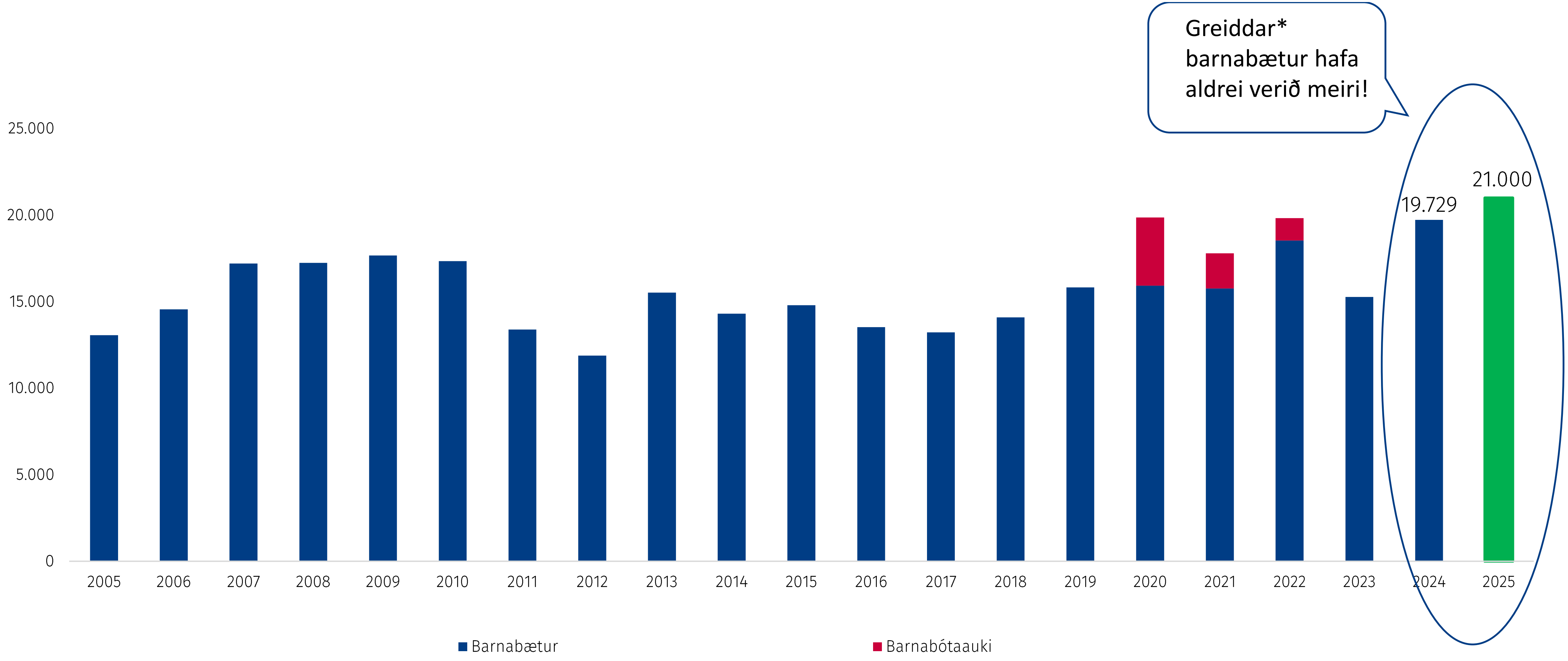

Heimild: Álagningarskrár RSK, Fjármála- og efnahagsráðuneytið

*Á verðlagi ársins 2024

Nýjustu kerfisbreytingar

2022

Hjón og sambúðarfólk

-Fyrsta barn: 248.000

- Með hverju barni umfram eitt: 295.000

Einstæðir

-Fyrsta barn 413.000

- Með hverju barni umfram eitt: 423.000

Viðbót

- 148.000 og 4% skerðingarhlutfall

Skerðingarhlutföll

- 6 Skerðingarhlutföll eftir fjölda barna 1,2,3)

og mismunandi tekjustofna

2023

- Ein fjárhæð með hverju barni
- Ein skerðingarmörk
- Skerðingarhlutföll lækkuð
- Viðbót 7 ára og yngri lækkuð

2024

- Eitt skerðingarhlutfall

2025

- Fyrirframgreiðsla barnabóta á fæðingarári barns

Yngri foreldrar fá hærri barnabætur en eldri

Meðalbarnabætur fara lækkandi með aldri vegna hærri tekna, lægra hlutfalls barna yngri en 7 ára og hærra hlutfalls foreldra í sambúð. En þeir eldri eiga fleiri börn sem vegur á móti.

Barnabætur að meðaltali (lína h.ás) og fjöldi barna (v ás) eftir aldri foreldra
Meðaltal í kr.

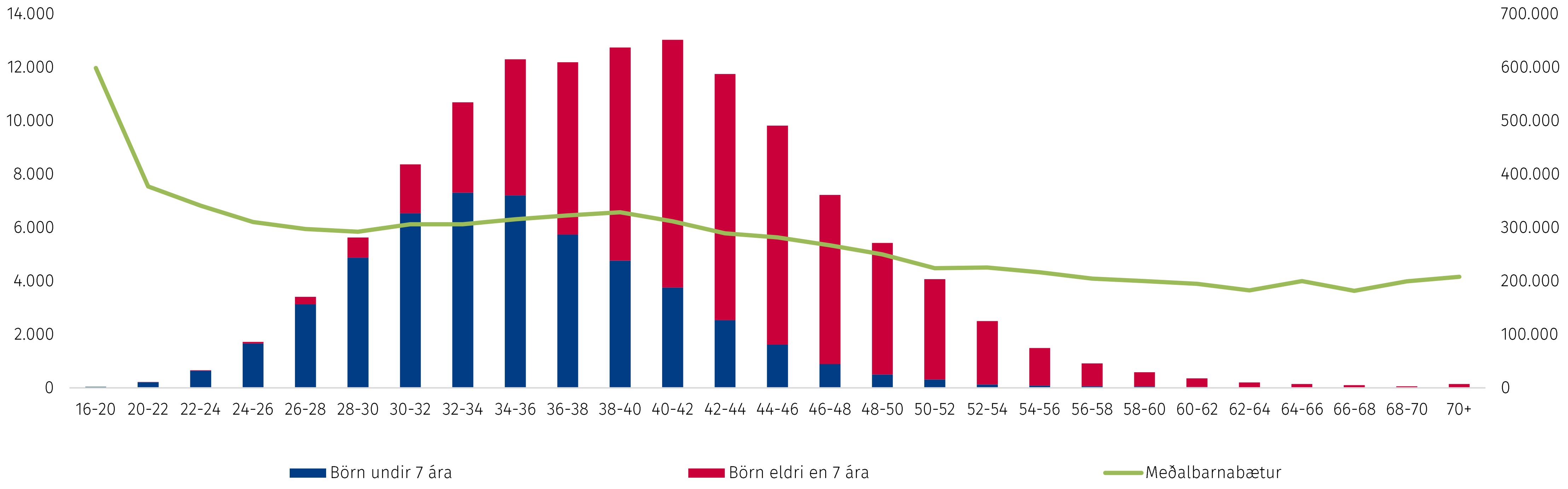

Heimild: Fjármála- og efnahagsráðuneytið, álagningarskrár RSK

Barnabætur taka tillit til aðstæðna

Einstæðar mæður voru 15% fjöldans sem fengu barnabætur en fengu 35% af greiddum barnabótum alls á árinu 2024

Skipting barnabóta eftir kyni og hjúskaparstöðu

Í m.kr

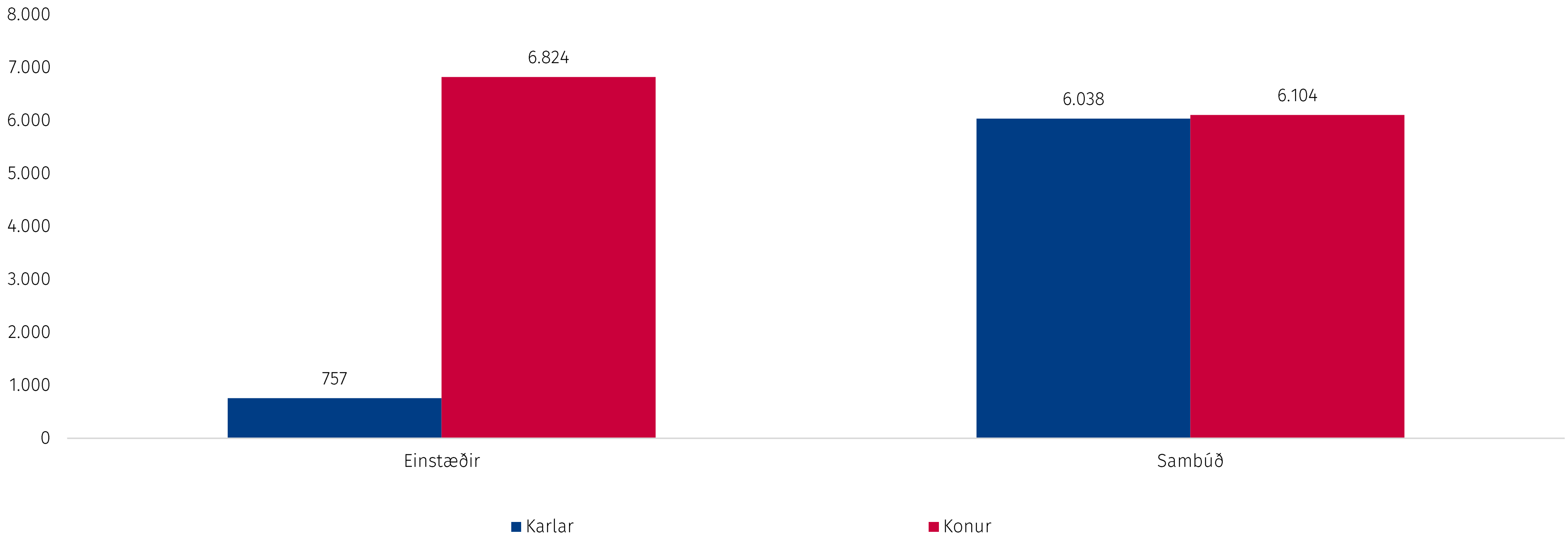

Heimild: Fjármála- og efnahagsráðuneytið, álagningarskrár RSK

Barnabætur lækka með auknum tekjum

Grunnfjárhæðir barnabóta eru hærri hjá einstæðum foreldum en skerðingarmörk sambúðarfólks tvöfalt hærri samanborið við einstæða foreldra. Barnamargir foreldrar geta verið með háar tekjur.

Lágt skerðingarhlutfall hleypir greiðslu barnabóta hátt upp tekjustigann

Meðalgreiðsla barnabóta eftir árstekjum og hjúskaparstöðu í kr.

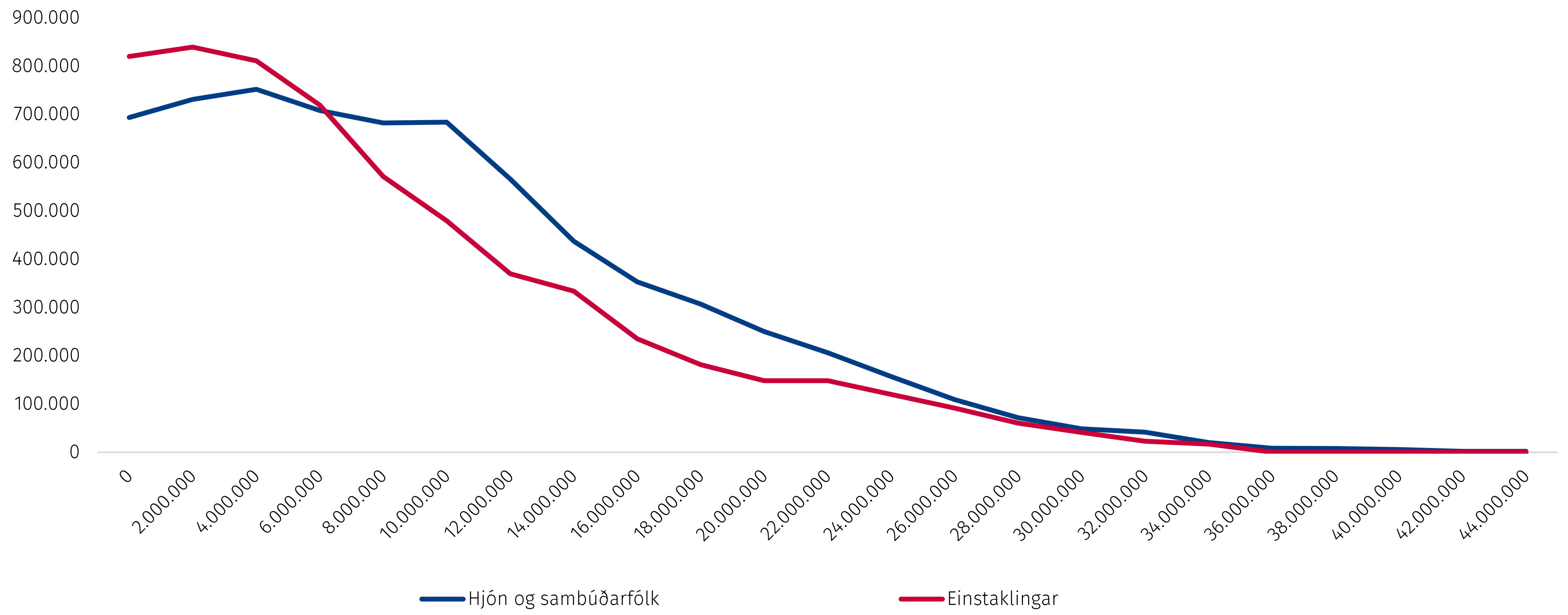

Heimild: Fjármála- og efnahagsráðuneytið, álagningarskrár RKS

Hlutfall barna sem reiknast barnabætur frá 2009

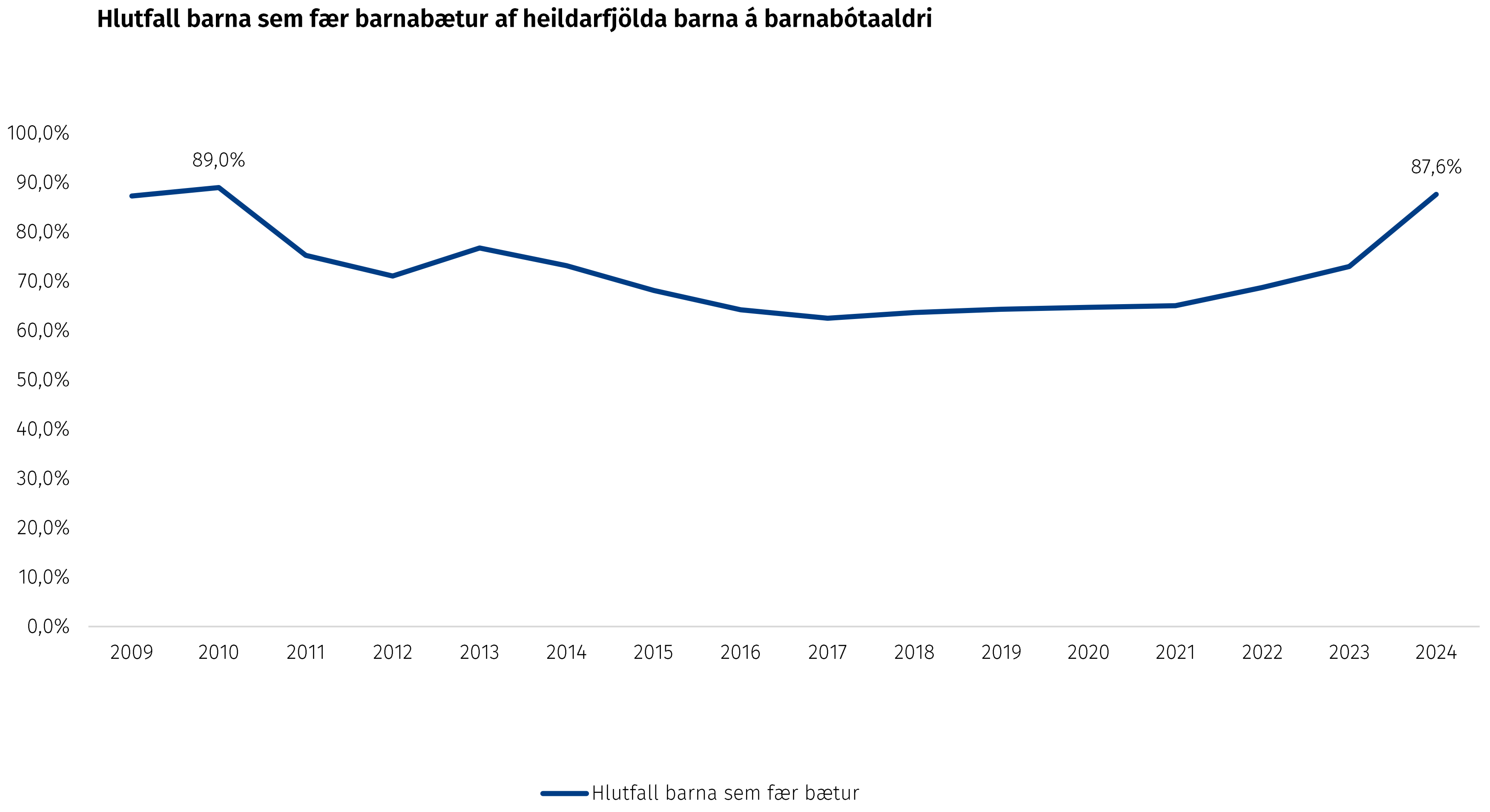

Hvað þýddi breytingin milli 2023 og 2024?

Barnabætur ársins 2023 og 2024 á föstu verðlagi

Eftir tekjutíundum tekjustofns til útreiknings barnabóta allra í álagningu

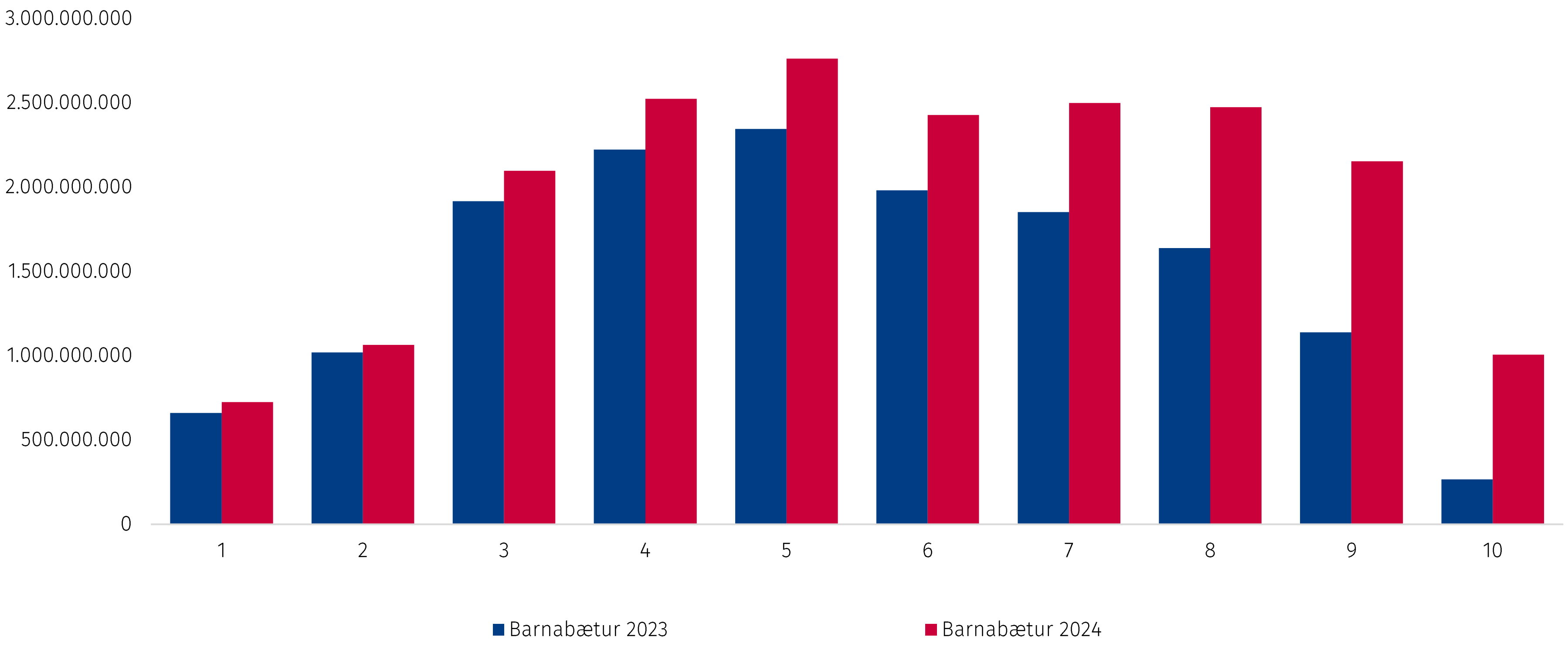

Heimild: Fjármála og efnahagsráðuneytið, álagningarskrár Skattsins

Barnabætur 2025 - helstu stærðir og breytingar

- Greiðslur barnabóta verða 21 ma.kr.
- Grunnfjárhæðir og skerðingarmörk hækka.
- 67 þúsund foreldrar fá barnabætur.

Greiðslur til fyrsta árs barna berast allt að 13 mánuðum fyrr.

Einstaklingar

- Barnabætur með hverju barni: 514.500
- Viðbót með hverju barni yngra en 7 ára: 130.000
- 4% skerðingar við 5,844 m.kr

Sambúðarfólk

- Barnabætur með hverju barni 345.000
- Viðbót með hverju barni yngra en 7 ára: 130.000
- 4% skerðingar við 11,688 m.kr

*Miðað við verðbólguforsendur þjóðhagspár að viðbættu viðmiði framleiðnivaxtar (1%)

Til umhugsunar

Uppfærslur kerfisins hafa endurspeglast í takmörkuðu fjármagni til ráðstöfunar og grunnfjárhæðir sem rétt hanga í verðlagsþróun. Það þýðir að þeir sem fá óskertar bætur hafa fengið bætur sem vega sífellt minna í samanburði við aðrar tekjur.

Hefur verið mikill pólitískur vilji á hverjum tíma til að stuðningur nái til fleiri barnafjölskyldna. Það birtist í ákveðinni þróun um að skerðingarmörk þurfa að hækka umfram launaþróun.

Kerfi barnabóta býr ekki við fyrirsjáanleika í uppfærslum yfir tíma og gæta þarf að hagstjórnarhlutverki þess.

Þegar gefur á bátinn er þörfin meiri og þegar vel árar er þörfin minni.
Hækkanir sem endurspegla tímabundna velmegun ríkissjóðs koma iðulega ekki á tímum þegar þörfin er mest.

Það þurfti ákveðið hugrekki til að einfalda kerfið í síðustu breytingum.
Gefur betri yfirsýn en áður. Greining byggir ekki lengur á einföldum fjölskyldudæmum.
Þurfum að vakta hvort markmið og efndir séu eins og að var stefnt

2. október 2024

Helga Jónsdóttir

Takk fyrir mig!